

ד. הרמב"ם שם הלכה י"ב:
ד. רמב"ם שם פ"ב הלכה יד:
רי א. תוספות בברכות ריש דף ל"ט ע"א ד"ה ג' [ג' והרמב"ם פרק ג' מהלכות ברכות הלכה יב] והרמב"ם [ברכות פ"ו סימן טו] והרשב"א שם [למ, ב ד"ה כיון]:

ציונים לרמ"א

ט. תשובת מהר"ל סימן צב, ב"י טו סוף סימן ר"ו ד"ה מלאה]:

הכמת שלמה

שם בהגדה ואם היו אחרים שותים גם כן ויין פטורים. כ"ב ע"י גמ"ל לקמן סימן רמ"ג [פ"ק ו] שהקשה על זה. ועיין מה שכתבתי בחידושי להלכות ר"ה בחידושי על א"ח משנת תקצ"ט בלכות ר"ה סימן תקצ"ט לכות מירושלמי של המ"א וכתבתי לישב בעיני אחר, דלא למסד קטע הרמ"א שהיה יין לפניהם, דדוקא בכה"ל גומל דהיי משתתם וכתבתי מוקד שמהם או יאלו הם, ואלו הא על ידו, אלל בלאו הכי הם תלויים בו, כיון דהוא לא יאלו גם הם לא יאלו. רק אם משתתם ניכר מתוך משתתם או נחשב כאלו ברכו הם ממנו, ואלו הוא תלוי בהם, ע"ש מה שכתבתי מלאה בטהרה בעה"י ודוק היטב:

הגהות והערות

טו. ציון מ"מ זה מהב"י נוסף במהדורת דיכונפארט מנ"ב:
י. עיין בשער הניזון אות ג שכתב דמשלשן הכנה"ג נראה כונה אחרת:
יא. תוקן לפי מקור חיים יד אפרים ותוספות שנת:
יב. תוקן ע"פ מירושלמי שמשון ומקור חיים:
יג. בנתיב חיים מתק מירושלמי "ע"ש א"ס" וכבר השיגו במחלף"ש וכן הוא בפמ"ג ויד אפרים וכן דפוס"ר איתא כמו שהוא לפנינו, ובסו"ת פנים מחירות ח"א סימן נה ותוספת שנת - ספר פלאים כתבו להגיה "ע"ש א"ס יאל יד מלגש עירומים":
יד. לפניהם צמחא ברכות פ, ב הנוסח פוקח עוריים ואחר מלגש עירומים, והעיר בזה האלה רבה סימן מו ס"ק ט, וכוונתו המלה"ש לגירסת הר"ף שם מה, ב והרמב"ם שם סימן כג:
טו. עיין סימן קס"ו סעיף ט', [גליון מ"א] רי א. עיין סימן תפ"ו שיעור כות: [גליון מ"א]

הפוסקים חולקים על זה. ור"י הלוי סימן מ"ו הוכיח דכולי עלמא [מודה] [מודו] בזה. וכן כתב במשפט נדק חלק ב' [סימן] ס"ב. ומיהו מלשון המוספות [שם] משמע דזה חזיל לשיטת ר"י, ע"ש. [כנסת הגדולה י' הגב']: ה אחרים שותים בו. לכאורה

משמע כאן דמרחי צעין, אחרים שותים ודעתו ג"כ וכו'. אלל דברכי משה [ואם א] משמע דאם היה דעתו לשמות גם שאר יין אפילו אין אחרים עמו אינו צריך לברך, דלא גרע ממשפך הכוס כמו שכתב סימן ר"ו סעיף ו'. עיין סימן ער"א סעיף ט"ו. ומשמע דוקא שלא הפסיק עד ששתה יין. ובמהר"ל [שו"ת סימן כג] איתא שטעם הכוס של מים, ע"ש. [וקשה] י"א דלהוי הטעמא מים הפסק בין הצרכה לשתיית היין, כמו שכתב סימן קס"ו [סעיף ו]. ואפשר דסבירא ליה דטעמא כיון שהיא

ג"כ אכילה לא הוי הפסק, ונ"ע. ואם לא היה דעתו לשמות שאר יין, הוא צריך לברך כמו שכתב שם [סימן ו] אלל האחרים שהיה יין לפניו, נ"ע. ונ"ל [דילא] [דינא*], מידי דהוה אקידוש שיכול לברך להם בורא פרי הגפן, אע"פ שאינו טועם, הכי נמי [יאל] [יאל*] דיעבד. ומיהו אפשר לומר כיון שצריך צרכה לצטלה אף הם לא יאלו. עיין מה שכתבתי סימן רמ"ג סעיף ב' [פ"ק ו], ונ"ע. ודעת רמ"א דברכי משה משמע דילא. וכן משמע כאן, דכתב גם הוציא האחרים ששותין שם ולכן ברכו צרכה, משמע משום דהוציא האחרים, גם הוא יאל. [ואיכא] [ואיכא] דצ"ע למימר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם פוקח עוריים וטעם דציונו ואמר מלגש עירומים, וזמר ואמר ב. תוך כדי דיבור פוקח עוריים, [ע"ש] א"ס י"א

יאל ידי פוקח עוריים. אלל אם נכתוב למלגש עירומים יאל ידי מלגש עירומים. מי שאמר אחר ברכת היין בורא מאורי האש, וזמר יאסיים בורא מיני בשמים יאל, ומיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש [משפט נדק חלק ב' סימן ס"ב כנסת הגדולה הגב']. ונ"ל דוקא כשנכתוב צעמא הצרכה על השמים, אלל כשנכתוב על האש יאל, ומצרך אחר"כ על השמים:

רי א. האוב"ב. נראה לי דכל האוכלין מצטרפין לכזית, אלל חצי זית מו' מינין וחצי זית אחר ב מצרך אחריהן בורא נפשות רבות.

שערי תשובה

(ו) ש"ל תורה. עיין באר היטב. ועיין בשו"ת משאת משה [חלק א"ח] סימן א' שהאר"ך בפרטי דינים של ספק ברכות. ועיין בלקוטי פרי חדש, ושם מבואר שאם נסתפק בברכת המזון חזרו ואומר גם ברכה רביעית. ועיין בכהונת עולם סימן ע"ח:

רי (א) מכוות. עיין באר היטב. ועיין בית יהודה סימן כ"א וכתב [בבר"י] [במחזיק ברכה] [אות ג] בשם [שו"ת] זרע אמת [א"ח] סימן כט] בפת סופגנין

הלכות קטנות חלק א' סימן קמ"ג:

רי (א) מכוות. כל האוכלין מצטרפין לכזית אלל חצי זית מו' המינין וחצי זית אחר מצרך אחריהן בורא נפשות רבות, כנסת הגדולה. וכתב המ"א [פ"ק א] ונראה לי דהוא הדין פת ודבר אחר. וכל המשקין מצטרפין לרביעית. אלל האוכל והשומה אין מצטרפין. עיין סימן תר"י. וכן כתב בספר גן המלך סימן כ"א. וז"ל שכל גבי ירק מצטרף לכל אכסורא אכסולא אכסולא הוא. והוא הדין פת השרויה במשקה או ביין. אלל רועט של בשר אינו מצטרף דהוה משקה, מ"א [שם]. אם אלל מעט וזמר ואלל מעט אם שיה יומר מכדי אכילת פרס אין מצטרף לצרכה אחרונה. ולענין שמה עיין סימן תר"י סעיף י' [מ"א] [שם]. ועיין לעיל סימן ר"ד לענין שתיית הקאו"י מה שכתבתי שם [פ"ק יב]. אם אלל פחות מכשיעור, והלך לחזק וזמר למקומו, דלצרך לברך שנית בתפלה אפילו צפת, דהא אין טעון צרכה אחרונה, וזיננו כשאר דברים, ולכן נ"ע אם חזר ואלל פחות מכשיעור אם מצטרפין, דהוי כמו היסח הדעת ונראה לי דמצטרפין,

ביאור הגר"א

בהוגן. כשישתם שפסקו לחומרא, אבל להר"ף אין צריך: [י] [הגה] ואם בו. כדעת ר"ת [מובא בהגהות מיימוניות ברכות ד, י אית ו] בסימן ר"ו סעיף ו'. ועיין מ"א [פ"ק ה]: [ח] [פסחים ג] כ"ל בו. שהברכות כולן דרבנן חוץ מברכת המזון, כמו שכתוב [שם] כ"א א', ועוד תנן כו'. ושם [בנמרא] ספק כו'. ועיין תוספות [שם] ל"ה א' ד"ה אלא כו'. וד"ה לפני כו'. אלא דשם משמע דמעין שלש הוי דאורייתא. וכן שם מ"ד א'. וכן דעת הרשב"א [שם] לה, א ד"ה הכין.

אבל דעת הרמב"ם [שם] ת, יב] דכל זה הוא אסמכתא, מדחוצרך מתחלה לדחוקי ללמוד מקמה וכו'. וכן הברייתא [שם] דילף מקדש הילולים, שמע מינה דליכא למימר בו' מינין דאורייתא:

רי [א] [פסחים א] האוב"ב בו' בין בו'. כרבי מאיר [ברכות מט, ב] וכמו שכתבתי לעיל סימן קפ"ד [פ"ק ט]:

אוצר מפרשים

א. [מ"א פ"ה] וחזר ואמר תוך כדי דיבור פוקח עוריים צ"ע. ולא דמי לכוס שבר דשם הכוס בידו ומחשבתו נכרת:

[דגול מרבבה]

ב. [שם] תוך כדי דיבור פוקח עוריים. יצא, כצ"ל:

[נתיב חיים]

(ב) ואם היו אחרים בו'. זו היא תשובת מהר"ל סימן ל"ו [כג] הביאה ב"י סימן ר"ו [ד"ה מלאה] בשם תשובת אשכנזית. וסבירא ליה למהר"ל דצדעתו חליא מלתא. ובהגהות מיימוניות [ברכות פרק ד אות ו] בשם ר"ת שמיא ב"י סימן ר"ו [ד"ה נעל], הביאה שם [פ"ק ט]. וראיתי למהר"א [פרומת]

השגח בפסקיו סימן קט"ו וז"ל, קידש על מים וסבירא שהוה יין, אם יקדש על היין שנית אז די לו בברכת בורא פרי הגפן אחרי שהקידוש על היין דוקא הוא דרבנן. ואמרתי בפשיטות דיחזור ויקדש שנית על היין, דמה צרך אם הוא דרבנן דכמה מלות הם דרבנן ואנו מצרכין עליהם ומחייבין בזה בלאו דלא תסור. ואטו אם תקע בראש השנה צטעות גמור בתקיעות שמעומד, שאין צריך לחזור ולתקוע הואיל וכבר יאל ידי חובה מן התורה בתקיעות שמויזב, הא אינו אלל

מדרבנן הא ודאי ליכא למאן דאמר הכי, עכ"ל. והנה מה ששייך להקשות ע"ז מענין הקידוש שנית, יתבאר בס"ד בסימן ער"א אחר שקידש שנית, הוא כדעת הרמ"א [ברכות פ"ו סימן כ] דסימן ר"ו [פסחים ו], אם היו פירות לפניו ודעתו לאכול, ונטל אחד מהם וצריך עליו ונאצד מיזו דלצרך לברך שנית על הפירות שיאכל. וכבר פסק רמ"א שם כר"ת דמהני דעתו, ומשום הכי פסק נמי כמהר"ל, והיינו דלא כפיסקי מהר"א שזכרנו, ומימה על שלא זכר ב"י ורמ"א מהך פלוגתא כלל: (ג) חוץ מברכת המזון. ובטור כתב דצרכה מעין שלש היא דאורייתא על ו' המינים, וכן כתב ב"י [ד"ה כח]

סימן רי

האוכל פחות מכזית מה דינו. ובו ב' סעיפים:

א. א. א. האוב"ב פחות (א) מכזית [א] בין מפת

מדרבנן הא ודאי ליכא למאן דאמר הכי, עכ"ל. והנה מה ששייך להקשות ע"ז מענין הקידוש שנית, יתבאר בס"ד בסימן ער"א אחר שקידש שנית, הוא כדעת הרמ"א [ברכות פ"ו סימן כ] דסימן ר"ו [פסחים ו], אם היו פירות לפניו ודעתו לאכול, ונטל אחד מהם וצריך עליו ונאצד מיזו דלצרך לברך שנית על הפירות שיאכל. וכבר פסק רמ"א שם כר"ת דמהני דעתו, ומשום הכי פסק נמי כמהר"ל, והיינו דלא כפיסקי מהר"א שזכרנו, ומימה על שלא זכר ב"י ורמ"א מהך פלוגתא כלל: (ג) חוץ מברכת המזון. ובטור כתב דצרכה מעין שלש היא דאורייתא על ו' המינים, וכן כתב ב"י [ד"ה כח]

מי שאמר אחר ברכת היין בורא מאורי האש, וזמר יאסיים בורא מיני בשמים יאל, ומיהו צריך לחזור ולברך בורא מאורי האש [משפט נדק חלק ב' סימן ס"ב כנסת הגדולה הגב']. ונ"ל דוקא כשנכתוב צעמא הצרכה על השמים, אלל כשנכתוב על האש יאל, ומצרך אחר"כ על השמים:

רי א. האוב"ב. נראה לי דכל האוכלין מצטרפין לכזית, אלל חצי זית מו' מינין וחצי זית אחר ב מצרך אחריהן בורא נפשות רבות.

באר היטב

(ה) שותים. לכאורה משמע כאן דמרחי צעין, אחרים שותין ודעתו ג"כ וכו'. אלל דברכי משה משמע דאם היה דעתו לשמות גם שאר יין אפילו אין אחרים עמו אין צריך לברך. ודוקא שלא הפסיק עד ששתה יין. ואם לא היה דעתו לשמות שאר יין הוא צריך לברך. והאחרים שהיה יין לפניו יאלצו בברכתו אף שהיתה צרכה לצטלה, עיין מ"א [פ"ק ה]: (ו) ש"ל תורה. ובטור כתב דגם ברכת מעין שלש על ה' המינים היא דאורייתא. על כן נמי שנתפסק יאלל עוד מאומו המין וצריך ויאל גם על הספק של, ט"ו [פ"ק ג]. ועיין

מאמו מלכות חלק א' סימן קמ"ג:

רי (א) מכוות. כל האוכלין מצטרפין לכזית אלל חצי זית מו' המינין וחצי זית אחר מצרך אחריהן בורא נפשות רבות, כנסת הגדולה. וכתב המ"א [פ"ק א] ונראה לי דהוא הדין פת ודבר אחר. וכל המשקין מצטרפין לרביעית. אלל האוכל והשומה אין מצטרפין. עיין סימן תר"י. וכן כתב בספר גן המלך סימן כ"א. וז"ל שכל גבי ירק מצטרף לכל אכסורא אכסולא אכסולא הוא. והוא הדין פת השרויה במשקה או ביין. אלל רועט של בשר אינו מצטרף דהוה משקה, מ"א [שם]. אם אלל מעט וזמר ואלל מעט אם שיה יומר מכדי אכילת פרס אין מצטרף לצרכה אחרונה. ולענין שמה עיין סימן תר"י סעיף י' [מ"א] [שם]. ועיין לעיל סימן ר"ד לענין שתיית הקאו"י מה שכתבתי שם [פ"ק יב]. אם אלל פחות מכשיעור, והלך לחזק וזמר למקומו, דלצרך לברך שנית בתפלה אפילו צפת, דהא אין טעון צרכה אחרונה, וזיננו כשאר דברים, ולכן נ"ע אם חזר ואלל פחות מכשיעור אם מצטרפין, דהוי כמו היסח הדעת ונראה לי דמצטרפין,

הגהות רעק"א

רי (א) [שו"ע מ"א] האוב"ב פחות מכזית. כמה ונטעמך אין מצרכים לאחרים אלל א"כ דחזר ונפתח ואם לא היה כזית ונפתח ונעשה כזית הוי ספק. גן המלך סימן קכ"ב: (ב) [מ"א פ"ה] מברך אחריהן בורא נפשות רבות. עיין מג"א לעיל סוף סימן ר"ס [פ"ק ט] ונ"ל. עיין מה שכתבתי לעיל סימן ר"ו בגליון [פ"ק א]:

רי (א) [שו"ע מ"א] האוב"ב פחות מכזית. כמה ונטעמך אין מצרכים לאחרים אלל א"כ דחזר ונפתח ואם לא היה כזית ונפתח ונעשה כזית הוי ספק. גן המלך סימן קכ"ב: (ב) [מ"א פ"ה] מברך אחריהן בורא נפשות רבות. עיין מג"א לעיל סוף סימן ר"ס [פ"ק ט] ונ"ל. עיין מה שכתבתי לעיל סימן ר"ו בגליון [פ"ק א]:

רי (א) [שו"ע מ"א] האוב"ב פחות מכזית. כמה ונטעמך אין מצרכים לאחרים אלל א"כ דחזר ונפתח ואם לא היה כזית ונפתח ונעשה כזית הוי ספק. גן המלך סימן קכ"ב: (ב) [מ"א פ"ה] מברך אחריהן בורא נפשות רבות. עיין מג"א לעיל סוף סימן ר"ס [פ"ק ט] ונ"ל. עיין מה שכתבתי לעיל סימן ר"ו בגליון [פ"ק א]:

ג. [שם] וסיים בורא מיני בשמים יצא. גם כאן מיירי שהבשמים בידו כנ"ל: [דגול מרבבה]
ד. [שו"ע פ"ה] כ"ל הברכות. עיין בשאלות דרב אחאי גאון פרשת יתרו סימן (כ"ב) [נא] שש"ל דברכה מעין שלש היא דאורייתא. ועיין בשאלת שלום [שם] שהאר"ך ברין זה, ומביא עוד פוסקים דס"ל כן, ע"ש. [מהגאון חכב סופר]: [חתם סופר]

ב. תוספות
והרא"ש [שם] והרשב"א
[שם] נט, א ד"ה והוא
ורבינו יונה [שם] כ, א ד"ה
לשמות הירושלמי
[שם] פ"ו הלכה א' ע"ס
תלמוד שלנו:
*ב. תוספות יומא
ע"ט, א ד"ה ולא, סוכה
כו, ב ד"ה ולא, רא"ש
זכרות שם, הגהות
מימוניות זכרות פ"ג
אות י:

צינונים לרמ"א

רי א' הרב רבינו יונה
פרק כיצד מברכין [פ, א
ד"ה א"ן] ובי"י [ד"ה ומ"ש
רבינו] בשם רשב"א [שם]
נט, א ד"ה והוא:

עמרת זקנים

רי א' סברך תחלה בו,
ולא [כמין] שאומר [כל
בו מימן כזו ע"ד ג' ד"ה
נאמן] דעל פחות משיעור
אינו מברך כלל, או מי
שאמר [דמינו יונה מוטב מ, ג
דער ראשון] דמברך שהכל,
אלא צריך לברך ברכה
המיוחדת לה לפניה אפילו
בכל שהוא. [תוספות [שם]
דף ל"ט פ"א] בריה בצר
ליה שעורא כ"ו, והתוספות
[סנה] פרק הישן דף (ס'
[כז] פ"א] בריה ולא בירך
[לפניה] [לאחריו] כ"ו ע"ש:

הגהות והערות

[ב] אמנם דפ"ר דצ"ח
הגר"א מזהיר אות זו לפי
"בין מסת", אמנם מוכן
הדברים מוכח דשיין לכאן
וכמובא בדמקם אליעזר:
[ג] מדפוס וויילנא ש"ס
"כצרייתו":

[ד] בעולת תמיד הבא כאן
בשם כנה"ג סימן תריב,
אמנם שם אין הכנה"ג רק
לשור"ט [הל"ס] [מיס]
עמוקין] סימן טו ועיי"ש.
אמנם מפורש בן גשייר
כנסת הגדולה סימן רד
הנה"ט אות ג:
[ה] בפרמ"ג כנסת לא
מלאמי כעת:

[ו] בבהירות אמ"ד
הוספו אל"ף "רביעית", וכן
הגיה המקור מיס, אולם הדי
אפרים והגיה שמשון כעת
ל"ל אל"ף "שיעור":

[ז] ב"מ ממש"כ כסוד
ולענין שתי עין סימן תריב
שיעור הליקוף, ועיין סימן
ק"ק ס"ק ד' שכתב שם בפירוט
שליין שך לריך שיעור ועיין
אורח מפרשים ס"ק א':
[ח] עיין צ"ח הלכה סימן
רע"א ד"ה של רביעית:

הגהות הסמ"ע

רי ספ"א א' או ש' רימון ...
גדול מכות ... [משנ]ם
דרימון דרך [לאכלו]
בגרעין. ואם נמצא רימון
קטן ... לפי דעת זה:

כנסת הגדולה [הנה"ט]. ונ"ל דהוא הדין פת ודבר אחר. וכל המשקין
מנטרפין לרביעית, אבל א' האוכל והשותה אין מנטרפין. עיין סימן
תרי"ג [סעיף ב]. ואמרין ציומא [פ, ב] ז"ר שעל גבי ירק מנטרף,
ולא אמרין משקה הוא, דכל אכשורא אוכלא (הוא משקה הנא
למתק האוכל) אוכלא הוא, והוא
הדין צפת השרוי במשקה, או ציין.

וכן משמע בתוספות וצח"ס דף
ק"ט עמוד א' [ד"ה עולה] עיין מה
שכתבתי סימן ר"ה סעיף ב' [פ"ק
ו]. ונ"ע צ"ע שם של צמר אם מקרי
אוכל. ובחולין דף ק"כ [ע"א] פירש
רש"י [ד"ה] ז"ר שעל גבי הירק,
משקה היוצא מן הירק אי נמי שהיו
מטבילין מאכלן צ"ל. ואף ע"ג

דמשקה הוא ומתן [יומא עג, ב] האוכל והשותה אין מנטרפין, הני
מילי אכל ושמה, דקים להו לרצנן דלא מיתבא דעמיה זכאי, אבל
ז"ר שעל גבי הירק קים להו לרצנן דמיתבא דעמיה עכ"ל, אם כן
דוקא ז"ר שעל גבי ירק. וכן כתב הרמב"ם [שם] ע"ש ג' [ז] מכשירי
האוכל המעורבים עם האוכל הן כאוכל עכ"ל. משמע דרובא אינו
מנטרף. וכן משמע ממה שכתב סימן קנ"ח סעיף ה', ואם אכל
מעט וחזר ואכל מעט, אם שהה יותר מכדי אכילת פרס נראה לי
לדין מנטרף, וכמו שכתב סימן תרי"ג [סעיף ג] וכן משמע ציומא
דף פ' [ע"ב] דלא מיתבא דעמיה זכאי. וכן משמע מפירוט רש"י
[זכרות נט, א ד"ה נא] דפירש דטעמא דעמי כזית בצרכה אחרונה
היינו משום דכתיב אכילה ואכילה זכית, ואם כן בחלזל ודס וכל
אסורין נמי כתיב אכילה, [ו] ואם שהה זכאי אכילת פרס לא מיקרי
אכילה, והוא הדין לענין צרכה. [ז] וכן משמע ממה שכתב סימן
ר"ח סעיף ט', ועיין סימן תע"ה סעיף ו'. ולענין שמה עיין סימן
תרי"ג [סעיף ו] שיעור הליקוף. ובעולת תמיד סימן ר"ו כתב בשם
כנסת הגדולה [ז] לחלק בין יום הכפורים לצרכה הנהנין וספירה ליה
צרכה הנהנין אפילו שהה יותר מכדי אכילת פרס מנטרף. [ח] ולי

נראה כמו שכתבתי דהא כל אסורין שצמורה שוין ליום הכפורים זכה. ונראה לי דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו
לזריך לצרך שנית בתחלה אפילו צפת דהא אין טעון צרכה אחרונה ודינו כשאר צדדים, ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם
מנטרפין דהוי כמו היסס הדעת. ונראה לי דמנטרפין, עמ"ש סימן קע"ו וכ"מ סימן קס"ח [ז]. ב. מרביעית. תמלא כלי יין ותתן
לחובו צ"ה ומחלה ומה שיוצא ממנה הוא רביעית, ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יוצא כל כך, אבל צמים יוצא יותר, לכן יעשה
כמו שכתב סימן תנ"ו [סעיף א] ובש"ל"ה כתב [שער האומות, קדושה כללי הצרכות כלל ו] בהג"ה דהוא כמעט מלא צ" קליפות מצלת חרנגולת.
וכל הדברים משערין צנאים צינונים כדאיתא פרק י"ז דכלים [משנה ו] וצרכות דף (ל"א) [לנ] [ע"א] [ח]:

שערי תשובה

שנתפח עד שאין האוירים שבו נרגשים האוכל כזית ממנו כמות שהוא אינו
מברך דלפי האמת לא אכל כזית: (ב) מרביעית. עיין באר היטב. ולענין
שיעור רביעית של תורה עיין בספר בית אפרים [ראש אפרים] על טרפות בקונטרס
התשובות [סימן טו] שיש חילוק בין שיעור רביעית דאורייתא להיכא שאין
החייב רק מדברבן וזה תלוי בספק שיעור אגודל אם מודדין במקום הרחב או

צ"ת יעקב סימן נ"ו ודחה שם דברי הט"ו ע"ש. [וכן פסק בספר אליה רבה ס"ק ו, הגא"א] שיעור רביעית היינו צ"ה ומחלה. תמלא כלי יין ותתן לחובו
צ"ה ומחלה ומה שיוצא ממנה הוא רביעית. ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יוצא כל כך, אבל צמים יוצא יותר. לכן יעשה כמו שכתב סימן תנ"ו ע"ש.
[אבל בספר אליה רבה ס"ק ח מביא בשם מהרי"ל סדר ההגדה עמוד צג ושל"ה דימלא אפילו במים ע"ש, הגא"א] ובש"ל"ה כתב דהוא כמעט מלא
צ" קליפות מצלת חרנגולת. וכל הדברים משערין צנאים צינונים, מ"א [ס"ק ב]: (ג) כברייתו. משמע בחולין דף קי"ט דקטנים אחס מקרי צריה אע"פ

ביאור הגר"א

[ב] בין בו. [ברכות] ל"ט א': [ב*] והשותה בו. דשיעור משקין בכל מקום
ברביעית כמ"ש בכמה מקומות [ברכות מא, א]: [ג] מברך תחלה בו. תוספות
שם [לט, א ד"ה בצר] וכן כתבו הרא"ש [שם פ"ו סימן טז] ושאר פוסקים שם בשם
הירושלמי [שם פ"ו הלכה א] והביאו תוספות גם כן בסוכה פרק ב' [פ, ב ד"ה
ולא] ובפרק בתרא דיומא [עט, א ד"ה ולא]: [ד] ולאחריו בו. רמב"ם [ברכות
א, ב] וכתב ללעיל [ס"ק ב]: [ה] ויש בו. תוספות שם [ברכות לט, א ד"ה בצר]
ושם [סוכה שם יומא שם] ועיין באר הגולה [אות ב]: [ו] ולא מקרי בו. כן כתב
הרשב"א [ברכות לט, א ד"ה והוא] שבירושלמי הנוכח ללעיל [ס"ק ג], מיירי שאכל

או"מ סימן ו': (ח) (שם) ויש מסתפקים לומר שעל דבר שהוא כברייתו. מקור הדין הצרכה בתוספות יומא דף ע"ט [ע"א] ד"ה ולא] ונפקר צ" דקוה
[כ, ב ד"ה ולא] שרואים להשותה דברי הירושלמי [זכרות פ"ו הלכה א] לקוגיא דין, דקוגיא דין מירי שצ"ה לפי צ"ה גרעין, משום הכי לא הוי צריה ע"ש. ונראה
שכתב ע"ה ז"ל דירושלמי ז"ל קטן מזה צינוני הדי, צינוני לא וצמי לעמוד על דבריהם הקדושים שם, דאם כוונתו כיון דהירושלמי מירי שאוכל עם הגרעין, א"כ
הוי שיעור ז"ל ממש, משום הכי הוכרחו לומר דהוא ז"ל קטן, א"כ איך נפרש לשנא דהירושלמי מפני שגרעוניהו ממעטת, ה"א עם הגרעין ג"כ לא הוי ז"ל צינוני,
אלא על כרחך מוכרח דצמח עם הגרעין היה ז"ל צינוני, אלא אף דלענין צריה מהי אכילת הגרעין דקוף סוף לא חסרה כלום מצריה, אלא מכל מקום אינו משלים
לשיעור ז"ל, כיון דלאו מירי דהנחת אכילה הוא, וד' יאיר עיי:

בשם הרשב"א [זכרות לה, א ד"ה הני] והרא"ש [שם סימן טז]. על כן
ראוי לכל ירא שמים שיאכל עוד מאותו מין ויברך אחריו ויוצא גם
על ספק שלו:

רי (א) והשותה פחות מרביעית. [א' נראה לי דין שרף
שצמדינתו אינו בכלל זה, דבזה אי
אפשר לשמות רביעית הלוג שהוא
צ"ה ומחלה. ואם כן אוליין צמר
שיעור השמה לרוב צמי אדם זכה.
וראיה לזה מדאיתא צריצו יונה
[זכרות כ, א ד"ה א"ן] מצאו צ"י [ד"ה
ומ"ש רצו וצירושלמי] לענין צריה דיש
חילוק דאם הוא דבר שדרכו לאכול
עם הגרעין חשבינן עם הגרעין
כזית כו', הכי נמי ניזול צמר דרך

העולם, ומו ראייה מריש פרק המוציא יין [שם עו, ב], דאמרין שם,
יין כדי מציגה, ומפרשין כדי רובע רביעית שאם תמוגו יעמוד
על רביעית, והוא שיעור כוס של צרכה, ואמר רבא [שם עו, א] לענין
שבת כיון דצעינן מידי דחשיבא והא נמי חשיבא, פירוש דחשיב
לנרופי ציה מלא. הרי לפנינו אע"ג דאין שם רביעית, כיון דראוי
למוג צו מים עד רביעית. הכי נמי ציין שרף שאם שותה דרך
שצני אדם שותין צפעם אחד, או אפילו בשתי פעמים כשאין הפסק
ציניהם כשיעור שתיים רביעית, כדאיתא בסימן תרי"ג [סעיף ו]
דבא מנטרפין צ' השמות להדי לנשיעור, ואז אע"פ שאין שם
רביעית הלוג מכל מקום כיון שראוי למוג מים ושתה רביעית,
ואי אפשר לשמות רביעית לסתם אדם, קרינן ציה שפיר ושצמח
[זכרות כ, י]. וכלא הכי יש צד דצורא נפשות צרות [אין לריך]
דהא התוספות [זכרות נט, א ד"ה נא] מספקא להו ציה, נוכל
לסמוך ולומר דהוא ליה כאלו שותה רביעית ציין שרף, וחייב בצרכה
אחרונה כן נראה לענ"ד: (ב) שלא לאכול בריה פחותה
בו. דהיינו יגד"ש מו"ל צע"ר לא יאכל אחת לחודה:

נראה כמו שכתבתי דהא כל אסורין שצמורה שוין ליום הכפורים זכה. ונראה לי דאם אכל פחות מכשיעור והלך לחוץ וחזר למקומו
לזריך לצרך שנית בתחלה אפילו צפת דהא אין טעון צרכה אחרונה ודינו כשאר צדדים, ולכן נ"ע אם חזר ואכל פחות מכשיעור אם
מנטרפין דהוי כמו היסס הדעת. ונראה לי דמנטרפין, עמ"ש סימן קע"ו וכ"מ סימן קס"ח [ז]. ב. מרביעית. תמלא כלי יין ותתן
לחובו צ"ה ומחלה ומה שיוצא ממנה הוא רביעית, ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יוצא כל כך, אבל צמים יוצא יותר, לכן יעשה
כמו שכתב סימן תנ"ו [סעיף א] ובש"ל"ה כתב [שער האומות, קדושה כללי הצרכות כלל ו] בהג"ה דהוא כמעט מלא צ" קליפות מצלת חרנגולת.
וכל הדברים משערין צנאים צינונים כדאיתא פרק י"ז דכלים [משנה ו] וצרכות דף (ל"א) [לנ] [ע"א] [ח]:

באר היטב

מ"א [פ"ק א]. דבר שהיה צו צום, ונלמקם ונחמקם נשיעורו אין לצרך אחריו.
ואם אס"כ חזר ותפס שפיר מצרכין עליו לאחריו, גן המלך סימן קכ"ב, ויד
אחר [הנה"ט]: (ב) מרביעית. הט"ו [ס"ק א] כתב דין שרף מצינו
אינו בכלל זה אפילו לא שמה רביעית מצרכין צרכה אחרונה דלוליין צמר שיעור
שמה לרוב צמי אדם. אבל המ"א בסימן ק"ק ס"ק ד' כתב דאפילו ציין שרף
צריך שיעור רביעית דלא חלקו בין משקה למשקה ע"ש. וכן כתב הרב צעל
צ"ה ומחלה ומה שיוצא ממנה הוא רביעית. ודוקא ציין שנגדש על גבי הכלי ואינו יוצא כל כך, אבל צמים יוצא יותר. לכן יעשה כמו שכתב סימן תנ"ו ע"ש.
[אבל בספר אליה רבה ס"ק ח מביא בשם מהרי"ל סדר ההגדה עמוד צג ושל"ה דימלא אפילו במים ע"ש, הגא"א] ובש"ל"ה כתב דהוא כמעט מלא
צ" קליפות מצלת חרנגולת. וכל הדברים משערין צנאים צינונים, מ"א [ס"ק ב]: (ג) כברייתו. משמע בחולין דף קי"ט דקטנים אחס מקרי צריה אע"פ

הגהות רעק"א

(א) (פ"א סק"א) האוכל והשותה אין מצטרפין. וכן כתב ג' המלך לנעל
גינת ודדים סימן (כ"ב) [פ"א]. ועיין נאשל אברהם [פ"י מגדים] סימן קל"ז ס"ק
ו': (ד) (שם) וכן משמע במה שכתב סימן ר"ח. עיין במשניות וכן בפתיחה
להלכות פסח חלק ב' אות י"ח: (ה) (שם) ולי נראה כמו שכתבתי דהא
כ"ה. עיין במשניות מולל מאש סימן ט"ו, ובש"ל"ה ז"ל אברהם סימן ב' ו', ובש"ל"ה
פנים מלאות חלק ב' סימן (קכ"ו) [פ"א] ובש"ל"ה צ"ת יהודה סימן ו', ובש"ל"ה
מיס חיים להפרי חש סימן א': (ו) (פ"א סק"א) נראה לי דין שרף. נמ"א
סימן ק"ק סעיף קטן ד' חולק עליו: (ז) (ש"ע פ"א א) והשותה פחות
מרביעית. המלך פירות שיעורו כזית. פרי חש בספרו [ש"ע] מיס חיים חלק

מקור הדין הצרכה בתוספות יומא דף ע"ט [ע"א] ד"ה ולא] ונפקר צ" דקוה
[כ, ב ד"ה ולא] שרואים להשותה דברי הירושלמי [זכרות פ"ו הלכה א] לקוגיא דין, דקוגיא דין מירי שצ"ה לפי צ"ה גרעין, משום הכי לא הוי צריה ע"ש. ונראה
שכתב ע"ה ז"ל דירושלמי ז"ל קטן מזה צינוני הדי, צינוני לא וצמי לעמוד על דבריהם הקדושים שם, דאם כוונתו כיון דהירושלמי מירי שאוכל עם הגרעין, א"כ
הוי שיעור ז"ל ממש, משום הכי הוכרחו לומר דהוא ז"ל קטן, א"כ איך נפרש לשנא דהירושלמי מפני שגרעוניהו ממעטת, ה"א עם הגרעין ג"כ לא הוי ז"ל צינוני,
אלא על כרחך מוכרח דצמח עם הגרעין היה ז"ל צינוני, אלא אף דלענין צריה מהי אכילת הגרעין דקוף סוף לא חסרה כלום מצריה, אלא מכל מקום אינו משלים
לשיעור ז"ל, כיון דלאו מירי דהנחת אכילה הוא, וד' יאיר עיי:

רי (מניא סקיא) ואם שהה יותר מכדי אכילת פרס לא יוקרי אכילה. כצ"ל: (פיו סקיא) אין צריך שיעור דהא התוספות מספקא ליה כו'. כצ"ל:

שאכל פרי העץ מין זיין ומחויב מעין שלש (רח"י) [רק אינו יודע] אם בירך והוי ספק תורה ליש אומרים אפשר תקנתו יאכל תבשיל חטים ויכלול על העץ דשקר אין אומר וספק ברכות לקולא משום חומר לא תשא וכאן אין מוסיף שם ומלכות ומכל מקום לכתחלה יותר טוב מאותו מין ובאין לו אף בספק מהדאי סובר כט"ז שם אות ט"ז דיגלול:

רי (א) והשוותה. עיין ט"ז. אבל דעת שאר אחרונים דאין לברך על יין שרף פחות מרביעית עיין אליה רבה אות וי"ז בשם שיירי כנסת [הגדולה בסימן ר"ד [הגה"ט אות ג.]. ועיין מ"א סימן ק"צ אות ד' בזה. ומה שכתב בשו"ע פעמים כו' קשה בסימן תרי"ב [סעיף י' דיעה א' בסתם, ושתייה אין מצטרף אם זה מעט, יע"ש. ומהאי טעמא בקאו"ע כמה פסק פרי חדש בשו"ת [מים חיים] סימן א' דאין מברך ברכה אחרונה אפילו דרכיה בכך, כמו כותח דלטיבוליה אמרינן [פסחים מד, א] דלית כזית כדי אכילת פרס, וכריתות פרק אמרו לו [יג, א] דתינוק יונק מטמא מת טהור ספק ינק כשיעור ושמא שהה יותר מכדי אכילת פרס אע"ג דרכיה בכך, וההיא [דסימן] ר"ח סעיף ב' וסעיף ט' כל המינים נגדרים אחר ה' מינים וכשאכל כזית מכל התערובת מברך ברכה אחרונה, יע"ש. ועיין משנה למלך פרק ג' מהלכות ברכות [הלכה יב] וכן דעת מ"א וס"ק א' ו' ואם כן בשתיית יין שרף שתה רביעית יותר משיעור רביעית הנהוג אין מברך כלל. ומה שכתב דתוספות מסתפקין בורא נפשות רבות ברכות ל"ט א' ד"ה [בצר], טור ולבוש [סעיף ב] הביא זה הספק, ועיין פרישה [אות ח], ואנן קיימא לן דבורא נפשות רבות צריך שיעור: **(ב) ש"א.** עיין ט"ז. אבל קירש"ן וכדומה דיש גרעין ומסירי הגרעין לא הוה בריה, ועיין מ"א [ס"ק] ד' ואי"ה שם יבואר. ובחדושי נראש יוסף] ברכות ל"ט א' [ד"ה והנה גמירין] כתבתי דהא דכתיב [דברים ח, ח] גפן תאנה ורמון, ובזית שמן ודבש לא כתיב זית ותמר, דאם נאמר דמעין שלש דבר תורה כמו שכתב הטור בסימן ר"ט [ועיין ט"ז שם ס"ק ג'], ואכלת [שם ח, י] בכזית ובאיסורין בריה לוקה בכל שהוא דלא יאכל שרץ העוף קטן וגדול משמע, ואכילה בכזית בריסוק הוא הדין כאן גפן תאנה ורמון דרך האכילת עץ הגרעין כמו שכתב המ"א [ס"ק] ד', מה שאין כן זית ותמר שלא נטעה דבריה הוה הואיל ואוכל מה שראוי אף אם משלך הגרעין לזה כתבה התורה בשינוי לשון ובעינן (במין)

ערך לחם למהריק"ש

רי **פעיף א גריזר וכו'.** כשאוכל על גבי נענימו מוספות סוכה (כ"ז) [טו] [ע"ז ד"ה ולא]:

מחצית השקל

בספר אליה רבה [ס"ק ח] וז"ל מגא ליה הא, דבעמק ברכה ושל"ה כתב בשם מהרי"ל [סדר ההגדה עמוד צנ] להדיא דימלא במים. וכן כתב הטור לקמן סימן תנ"ו כו' וכן כתב ב"י ביורה דעה סימן צ"ח קנה, ב ד"ה מצאתי בשם מרדכי [חולין רמז תרפה] לענין איסור והיתר כו' עכ"ל. ולפי מה שהבין בספר אליה רבה כוונת מ"א דדוקא ימלא יין שנגדש ולא מים, דשיעור רביעית הוא מעט פחות מביצה ומחצה, לכן כשימלא יין שנגדש כשנותנים לתוכו ביצה ומחצה (דכתחלה כשנותן היין תוך הכלי אין דרך לגודשו כיון שאי אפשר לצמצם הגודש, וכשיגדשונו אם יתן מעט יותר משיעור שנגדש ישפוך לתוך, לכן דרך הוא למלאות הכלי מחוק ולא גודש מה שאין כן כשנותן לתוכו ביצה ומחצה היין נגדש ממילא מצד עצמו) חסר הגודש משיעור ביצה ומחצה, מה שאין כן אי ימלא מים דליכא גודש, יצא כשיעור ביצה ומחצה. לפי זה תקשי איך כתב מ"א אבל במים כו' לכן יעשה כמו שכתוב סימן תנ"ו. ומאי מהני בזה אפילו יעשה כמו שכתוב בסימן תנ"ו, מכל מקום כיון דממלא מים יצא יותר מרביעית, דהיינו כשיעור ביצה ומחצה מצומצם, דהוא יותר מרביעית לפי הבנת בעל אליה רבה דברי מ"א. אבל לענ"ד אין זה כוונת מ"א, דודאי שיעור ביצה ומחצה מצומצם הוי שיעור רביעית. אלא שכתב הטור בסימן תנ"ו לענין מדידת שיעור חלה, שהוא מ"ג ביצים וחומש ביצה, כיצד יעשה ימלא כלי מים ויתן אותו כלי לתוכו כלי ריקן. ויכניס לתוכו מ"ג ביצים וחומש ביצה בנחת אחת לאחת והתיים היוצאים כלי המחזיק אותן הוי שיעור המדה. וכתב אחר זה דכהאי גונא לא יוכל לכוין בנתינת הבצים לתוכה כשהוא מלא, ור"ל שמא לא ידקדק כל כך ליתן לתוכו בנחת, וגם על ידי כובד הבצים בנפילתן לתוכו, יצא יותר ממ"ג ביצים וחומש ביצה. לכן טוב יותר שימלא כלי מים, ויערה המים ממנו לכלי אחר, ואח"כ יתן בכלי הריקן מ"ג ביצים וחומש ביצה, ויחזור לתוכו המים שעירה ממנה. והמים שיתורן הן המדה עכ"ל הטור. וכיון שהמ"א כתב כאן לשער כפי דרך הראשון שכתב הטור, שימלא ביצה ויתן לתוכו ביצה ומחצה, וכהאי גונא יצא לחוש שאינו יוכל לכוין כו' כמו שכתב הטור, ויצא יותר מביצה ומחצה, לכן סבירא ליה למ"א כשימלא יין שנגדש, שיעור הגודש עולה כמעט לשיעור מה שלא יוכל לכוין כו'. ונמצא יוצא שיעור ביצה ומחצה. (מכל מקום הררב קשה שהגודש יהיה מצומצם כפי שיעור היוצא יותר ע"י שלא יוכל לכוין) מה שאין כן במים יש לחוש לחששת הטור שלא יוכל לכוין כו'. ועל זה כתב שאם אין לו יין למלאות ויצטרך למלאות במים יעשה כמו שכתב סימן תנ"ו. ור"ל הרב ב"י בשו"ע סימן תנ"ו [שם] לא הביא כי אם ההשערה שניה שכתב הטור, והוא הדין הכא יעשה כן ימלא כלי מים, ויערה ממנו המים לכלי אחר, ואח"י יתן לכלי הריקן ביצה ומחצה, ואח"י יערה עליו המים, והמים היוצאים הם שיעור ביצה ומחצה מצומצם. דכהאי גונא יוכל לכוין כמו שכתב הטור: **פרק י"ז דפ"ים משנה ו'.** דשיעור ביצה ששיעורו חכמים הוא בינונית: **וגברכות.** דף (ל"ח) [לט] לענין זית דמשעריין בו הוא זית בינונית והוא הדין הכא:

אוצר מפרשים

רי **א (פיו סקיא) נראה לי** דייין שרף. נ"ב עיין במג"א סימן ק"ץ ס"ק (י') [ד] וסימן רע"ב סוף ס"ק ר' ועיין לקמן: (התם טוהר)

ד' (א) הנה פשיטא א' א"ת ל'הם הגרעין. עיי' מנחם יעקב כלל מ"ס סעיף קטן י"א:

מק"ד) מה ש

קצת מכל מקום מקרי בריה. מדהוצרך הרא"ש לומר דיות מלווה שהחזיר בש"ס דילן, שהובא לפני רבי יוחנן היה בלי גרעין, לכן לא הוי בריה תיפוק ליה דעל ידי שהיה מלווה דרכו להתפרד ממנו קצת, אלא על כרחו כהאי גונא מקרי בריה: (ד"ק או רביעית. כ"ז והרב ב"י שגג. עיין בט"ז סוף י"ד ותבין:) משום דלא אומרים דעל כביצה כ"ז. הדרא"ש נבדח: (פ"י סימן כד) נסתפק במשקל ג' ספיקות בשיעורו. רונדע פלוגתא דרבי מאיר

ריא (פי' סקיא) רבי יהודה
אומר מין שבעה עדיף בו,
כצ"ל:
(שם) מצד דכולי ע"מא
סבירא דהו כו, כצ"ל ז:

ח מעון ברכה. אפילו בכל שהוא, מ"א. כנעניף א'. ואפילו טועם
לידע אס נריך מלח או שאר דגרים תנלין: ב בשחזור. עין מ"א. ואיני
יודע, דוודאי לאו הנאה הוא רק רפואה קטת ומר הוא, ולא נריך נרקה.
מה שכתב נס"ע אין נריך לנכך ואסור לנכך, עין ב"ט ד"ה ומיהו וטערת
וקנים [ס"ק א]: י וספק. עין מ"א. ועין אליה רצה אות ה' דיהונתן
נלע, ואפילו הכי אמרו נמדרש [שומר טוב, שמואל פרש"י] מטעמת אינה
נריקה נרקה, עין אות ו"ו (יע"ש). שייך לאות ו"ו. מקרא דיהונתן מוכה
דחצי שיעור נשצעה אסור, ועין משנה למלך הלכות שצעות נפ"ד הלכה
א' והכן. מה שכתב מ"א אות ו"ו ומכל מקום סבירא שניה עיקר
נפסוקי למה שכתב כאן. כמו שכתב ר"מ כ"ב שם וא"כ אין נפקא מינה
אי כנש"י או כדוקא ואף טועם אי נריך מלח מנכך. ונראה דספק ספקא
כהאי גוונא מנכך והכן:

ריא א מקדים. עין מ"א. "למד" מסימן קס"ח סעיף א' נהנוא
לכאן, ושלם ומחיסה נקיה שלם עדיף אלמלא עדיף מחביב, יע"ש.

והטעם דבשוות אין תליא ברצון האוכל מאחר שא' פוטור חבירו ראוי שמין ד' יפטור שאר מינים, ובאין שוות אין פוטור תליא בדעת האוכל
מה שחביב עליו תמיד ראוי להקדים, עין פרישה [דרישה אות א]. ומה שכתב דהסמ"ק פירש איזו שירצה היינו ברוב פעמים, לא הבינותי
כלל דאיזו פירוש שייך לזה ולא מצינו בגמרא הלשון איזה שירצה יקדים, דסמ"ק טעמיה דנפשיה קאמר, והרמב"ם (בסעיף ב') בפרק ח'
מהלכות ברכות הלכה י"ג פסק כחכמים דרבי יהודה דחביב עדיף וסובר חביב היה מה שעתה חביב, הילכך באחד חביב אין חילוק הן
שוות בברכה מקדים החביב כרובן, הן באין שוות דכולי עלמא אף רבי יהודה מודה דחביב כהאי גוונא עדיף (כעין פירוש הסמ"ק), ופסק
הלכה אין הכרע (אפשר דסובר דעה א' בסתם הלכה כן כשכותב ויש אומרים, מה שאין כן היכא שכותב ולהרמב"ם כמו אבל הרמב"ם
אין הכרע, ומכל מקום רא"ש נגד סמ"ק יש אומרים הלכה כרא"ש, וי"ל דהר"מ כסמ"ק "בזה" והכן), וא"כ הלכתא כך הוא בשוות וא'
"פוטור" אמר דהו רוצה לעשות כרא"ש או כר"מ עביד, שיקבע לו הלכה כאחד, לא פעם כך ופעם כך, ואין ביניהם מין ד' מקדים החביב
לכולי עלמא, ומלת דשפיר איני יודע דמחזיק הוא. ובאין שוות דאין פוטור רק הדקמה, ומין ד' רוצה עתה ומין אחר חביב עליו אין הכרע,
לרא"ש יקח מין ד' דחשיב ורוצה עתה בו, ולסמ"ק יקח החביב ודעביד כמר עביד כו', ולשיתיה במה שכתב ככ"ח וחביב באין מין
שבעה אין הכרע בין רא"ש ורמב"ם (ראב"ד לכאורה טעות סופר) דעביד כמר כו', ואם מין ד' ושאר מינים ושוות ורוצה עתה במין שבעה
ושאר מינים חביב עליו לכאורה יקח מין ד' דאם לא כן הוה דלא כמאן, וצ"ע בזה כעת. וצ"ה העני יש בכאן דההורי דברים והגני פורטם
בעזה"ל, בוסר דמברכין פרי האדמה בספק כבסימן ר"ב סעיף ב' אם יש לו בוסר ופרי האדמה איזה מקדים, דאפשר דראוי לברך על מין
מבורר על צנן פרי האדמה ולפטור הבוסר בספק, לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי. גם קליפת רמונים המרוקחים בדבש אם
נאמר שיש בו מהספק, או פרי האדמה או פרי העץ כמו שכתב המ"א [סימן ר"ב [ס"ק] י"ז אם מקדים צנן לו כו', ומיהו אפשר שאין
זה שבח ארץ ישראל בוסר או קליפת רמונים שאין טוב כי אם אחר הריקוח, עין מ"א לקמן אות ח' ובאנו למחלוקת המ"א ולבוש שם.
גם אי בעי כוונה כהאי גוונא או לאו עין סימן ר"ו ומה שכתבתי שם [משבצות זהב אות ב]. עוד אודיע לך דתבשיל משאר מינים ומעט קמח
חטה בו ותבשיל משעורה לבד, י"ל קודם תבשיל שעורה מז' המינים לתבשיל שאר מינים אף לענין בורא מיני מזונות חשוב הוא כבסימן
ר"ח סעיף ב' לענין חשיבות הוה יותר חשוב תבשיל שכולו שעורה עין אליה רבה אות י"ד, יע"ש. בחדושי שם [ראש יוסף ברכות מא, א
ד"ה והי יודע שרש"ן כתבנו הרשב"א והרא"ש נקטו שוות אתרוג "וענבים", אפשר דווקא נקטו לא חטה וצנן דלאו מין שבעה

ערך לחם למהריק"ש

ריא פתח א הרבה וכו'. ונראה לאכול מכולם עין סימן קס"ח דין א':

מחצית השקל

סתם, ולא אמר יום זה, והתחיל להתענות יום א' ושכח ואכל איבד תעניתו
כו' ומתענה יום אחר. ולא אמרן אלא אם בלע אבל אם טעם כו' מתענה
ומשלים אותו היום עכ"ל. הרי דתענית בעינן דוקא פולט ולא בולע.
ובתענית גם הרב כ"י מודה, אלא דעיקר ראייתו דסבירא ליה ברכה ותענית
שוה, כיון דשניהם בהדדי תניין בברייתא:

ריא דע דתנן [ברכות] דף מ' עמוד ב' היו לפניו מינים הרבה. רבי יהודה
אומר אם יש ביניהם מין שבעה (ר"ל שנשתבחה בהם ארץ ישראל)
דכתיב [דברים ת. ח] ארץ חטה ושעורה גפן תאנה ורמון ארץ זית שמן (והוא
רק דבר אחד זית שעושה שמן) ודבש (היינו תמרים) עליו הוא מברך.
וחכמים אומרים מברך על איזה שירצה. ובדף מ"א [ע"א] אמר עולא
מחלוקת כשברכותיהן שוות (דשניהם פרי העץ ונפטר אחד בברכת חבירו)
דרכי יהודה סבר מין ד' עדיף וחכמים סבר חביב עדיף. [אבל כשאין
ברכותיהן שוות] (פירש רש"י כגון צנן שברכתו בורא פרי האדמה וזית
שברכתו בורא פרי העץ) דברי הכל מברך על זה ותורו ומברך על זה. ויש
בזה מחלוקת. דרש"י [ברכות שם ד"ה אבל] והרא"ש [שם פ"ו סימן כה] ורב האי
גאון [הובא ברא"ש שם] מפרשים דבאין ברכותיהן שוות בין רבי יהודה ובין
רבנן מודים דאזיל מעלת מין ד' ומעלת חביב ומברכים על איזה שירצה.
וגם סבירא להו דחביב פירושו מה שחביב לו כל עת, אף שעתה חפץ
במין אחר. והסמ"ק [סימן קנא הלכות שאר ברכות] והעומדים בשיטתו סבירא
להו דבאין ברכותיהן שוות מודה רבי יהודה לרבנן דאזלינן בתר חביב,
ופירוש חביב כנזכר לעיל. וכל פוסקים הנ"ל פסקו כרבי יהודה. והם שני
דיעות שהובא בשו"ע סעיף א'. והרמב"ם [ברכות ת. ג] שהובא בסעיף ב'
חולק בתרתי, דפסק כרבנן דחביב עדיף ממין ד', וחולק גם בפירוש חביב
וסבירא ליה דחביב ר"ל מה שחביב לו באותו פעם. ומעתה נעמוד על
דברי השו"ע ועל דברי מגן אברהם: (פ"א א) מקדים כו'. אפילו הוא חצי
פרי כו', עין סימן קס"ח ובגמרא שם. ר"ל דאמרין [ברכות] דף ל"ט עמוד
ב' פרוסה של חטים ושלמה של שעורים דברי הכל מברך על הפרוסה של
חטים ופוטור השלמה של השעורים. והיינו משום דאקדמיה קרא לחטין,
וא"כ הוא הדין הכא. וכן שאר הדינים שכתב מ"א דאם שניה ממין אחד
שמקדים השלם, ג"כ יליף מסימן קס"ח דכן מבואר שם. וכן אחד שלם
והשני חביב דשלם עדיף כן משמע סימן קס"ח [סעיף א] דאם השלם פת
קיבר וקטן, והפרוסה פת נקיה וגדולה, אפילו הכי שלם עדיף, אכן בפרוסה
חטין ושלמה שעורים אמרין שם בגמרא דירא שמים מניח פרוסה תוך

פירושא כב"י שיעור רביעית "שוה לכביצה" כלומר כמו כביצה
באוכלין הוה שביעה הוא הדין רביעית לח במשקה משביע, דאם לא
כן בעינן (ג') [ב] י"ו רביעית שיקרש ויהיה (ג') [ב] י"ו זיתים כביצה
לא דשוה ממש לשיעורא וכן כתב בפנים מאירות בחלק שני סימן
ט"ו, יע"ש בזה. ועין אליה רבה [ס"ק] א' בשם אור חדש [כלל ט אות
ב] שלא לאכול פחות כביצה יש מקום לזה ואין להאריך ועדיין צ"ע:
ריא (א) היו. עין ט"ז. ברכות מ"ם ב' ומ"א א'. ומה שכתב
ועתה חפץ בשני יקדים הוא דברי הב"ח הביאו המ"א אות
ב', ואף על גב כאות ג' [כט"ז] תירץ לזה הקושיא כמו שכתב המ"א
באות ב', דבז' מינים אזלינן בתר קרימה אף באין שוות דאקדמינהו
קרא מה שאין כן שאר מינים נגד ד' מינים, וכדבעינן למימר שם
א"י"ה, מכל מקום מסבירא כתב כן איזה שירצה יקדים ולא כתב אין
קדימה, שמע מינה דתליא כמה שחפץ עתה, הא לאו הכי מין ד'
עדיף אף באין שוות, (אבל במ"א ס"ק ב' כתב שאין לשון הרא"ש
משמע כן), וסמ"ק סובר באין שוות חביב עדיף אף לרבי יהודה,

והטעם דבשוות אין תליא ברצון האוכל מאחר שא' פוטור חבירו ראוי שמין ד' יפטור שאר מינים, ובאין שוות אין פוטור תליא בדעת האוכל
מה שחביב עליו תמיד ראוי להקדים, עין פרישה [דרישה אות א]. ומה שכתב דהסמ"ק פירש איזו שירצה היינו ברוב פעמים, לא הבינותי
כלל דאיזו פירוש שייך לזה ולא מצינו בגמרא הלשון איזה שירצה יקדים, דסמ"ק טעמיה דנפשיה קאמר, והרמב"ם (בסעיף ב') בפרק ח'
מהלכות ברכות הלכה י"ג פסק כחכמים דרבי יהודה דחביב עדיף וסובר חביב היה מה שעתה חביב, הילכך באחד חביב אין חילוק הן
שוות בברכה מקדים החביב כרובן, הן באין שוות דכולי עלמא אף רבי יהודה מודה דחביב כהאי גוונא עדיף (כעין פירוש הסמ"ק), ופסק
הלכה אין הכרע (אפשר דסובר דעה א' בסתם הלכה כן כשכותב ויש אומרים, מה שאין כן היכא שכותב ולהרמב"ם כמו אבל הרמב"ם
אין הכרע, ומכל מקום רא"ש נגד סמ"ק יש אומרים הלכה כרא"ש, וי"ל דהר"מ כסמ"ק "בזה" והכן), וא"כ הלכתא כך הוא בשוות וא'
"פוטור" אמר דהו רוצה לעשות כרא"ש או כר"מ עביד, שיקבע לו הלכה כאחד, לא פעם כך ופעם כך, ואין ביניהם מין ד' מקדים החביב
לכולי עלמא, ומלת דשפיר איני יודע דמחזיק הוא. ובאין שוות דאין פוטור רק הדקמה, ומין ד' רוצה עתה ומין אחר חביב עליו אין הכרע,
לרא"ש יקח מין ד' דחשיב ורוצה עתה בו, ולסמ"ק יקח החביב ודעביד כמר עביד כו', ולשיתיה במה שכתב ככ"ח וחביב באין מין
שבעה אין הכרע בין רא"ש ורמב"ם (ראב"ד לכאורה טעות סופר) דעביד כמר כו', ואם מין ד' ושאר מינים ושוות ורוצה עתה במין שבעה
ושאר מינים חביב עליו לכאורה יקח מין ד' דאם לא כן הוה דלא כמאן, וצ"ע בזה כעת. וצ"ה העני יש בכאן דההורי דברים והגני פורטם
בעזה"ל, בוסר דמברכין פרי האדמה בספק כבסימן ר"ב סעיף ב' אם יש לו בוסר ופרי האדמה איזה מקדים, דאפשר דראוי לברך על מין
מבורר על צנן פרי האדמה ולפטור הבוסר בספק, לא שיברך על בוסר בספק ויפטור הוודאי. גם קליפת רמונים המרוקחים בדבש אם
נאמר שיש בו מהספק, או פרי האדמה או פרי העץ כמו שכתב המ"א [סימן ר"ב [ס"ק] י"ז אם מקדים צנן לו כו', ומיהו אפשר שאין
זה שבח ארץ ישראל בוסר או קליפת רמונים שאין טוב כי אם אחר הריקוח, עין מ"א לקמן אות ח' ובאנו למחלוקת המ"א ולבוש שם.
גם אי בעי כוונה כהאי גוונא או לאו עין סימן ר"ו ומה שכתבתי שם [משבצות זהב אות ב]. עוד אודיע לך דתבשיל משאר מינים ומעט קמח
חטה בו ותבשיל משעורה לבד, י"ל קודם תבשיל שעורה מז' המינים לתבשיל שאר מינים אף לענין בורא מיני מזונות חשוב הוא כבסימן
ר"ח סעיף ב' לענין חשיבות הוה יותר חשוב תבשיל שכולו שעורה עין אליה רבה אות י"ד, יע"ש. בחדושי שם [ראש יוסף ברכות מא, א
ד"ה והי יודע שרש"ן כתבנו הרשב"א והרא"ש נקטו שוות אתרוג "וענבים", אפשר דווקא נקטו לא חטה וצנן דלאו מין שבעה

ועל זה כתב דלדידן אין נפקא מינה במחלוקת של רש"י ודוקא. לפי שנראה
למ"א עיקר דעה שניה, כמו שכתב מ"א בס"ק י', דאם בולע אפילו כל
שהוא אפילו כוונתו לטעמה צריך לברך: (פ"א א) ופסק כו'. דלא מצינן
שום פוסק שכתב בהדיא כו'. והטור כתב ומיהו מטעמת אין צריך לברך
עד רביעית. ולכאורה משמע אפילו הוא טועם ובוולע, וכן כתב הרמב"ם
ז"ל [ברכות א, ב] סתם, מטעמת אינה צריכה כו'. אבל רבינו חננאל [מובא
בתוספות ברכות יד, א ד"ה הטועם] פירש דוקא טועם ופולט עד כאן לשונו. והבין
הרב ב"י [ד"ה ומ"ש ומיהו] דדעת הטור ורמב"ם דאפילו בולע אינו צריך
לברך. ואע"ג דהרמב"ם בהלכות תענית נא. יד [כתב] והוא שלא יבלע אלא
טועם ופולט. מכל מקום כיון דבהלכות ברכות כתב סתם מטעמת אינה
צריכה ברכה על כרחך צריך לחלק בין תענית לברכה. וסבירא ליה להרב
כ"י [שם] דגם הרי"ף [תענית ד, א] מחלק בין תענית לברכה. אבל מ"א סבירא
ליה דודאי אין חילוק בין תענית לברכה להרי"ף, וכן הרמב"ם אע"ג
שבהלכות ברכות [שם] סתם מטעמת כו' סמך עצמו על מה שכתב בהלכות
תענית [שם] דדוקא טועם ופולט. וכן הטור כוונתו כן, שכתב תחלה לכאורה
משמע אפילו כו' ובוולע, ר"ל כיון דהוזכר בש"ס [ברכות יד, א] טועם משמע
אפילו בולע, ועל זה כתב וכן כתב הרמב"ם ז"ל סתם, מטעמת. אם כן
לכאורה משמע ג"כ דעתו אפילו בולע. ואע"ג דבתענית סבירא ליה דוקא
פולט על כרחך צריך לחלק בין ברכה לתענית, כיון דברכות משמע
מסתימת לשון הש"ס [שם] ורמב"ם [ברכות שם] אפילו בולע. ואחר זה כתב
אבל רבינו חננאל פירש דוקא טועם ופולט, אפילו לענין ברכה. הרי דלא
חש רבינו חננאל לסתימת לשון הש"ס [שם] ופירש דוקא פולט. א"כ גם
דעת הרמב"ם י"ש לומר כן, ונקט לשון הש"ס כדרכו, וגם סמך את עצמו
על מה שכתב בהלכות תענית [שם] כנזכר לעיל. ומהיכי תיתי נעשה מחלוקת
בין רבינו חננאל לרמב"ם, וכן דעת הרי"ף [שם] כנזכר לעיל: ובירושלמי
כו'. הובא ברי"ף פרק קמא דתענית [שם] וז"ל הרי"ף שם גרסינן פרק הקורא
[ברכות שם] בעי מיניה כו' השרוי בתענית מהו שיטעום כו'. א"ל טועם ואין
בכך כלום. תניא נמי הכי מטעמת אינה צריכה ברכה, והשרוי בתענית
טועם ואין בכך כלום כו'. ומפורשי רבנן דצריך לאזהורי דלא לבלע כלום.
וסבירא ליה להרב ב"י [ד"ה ומ"ש ומיהו] דהאי דצריך לאזהורי לא קאי כי
אם על תענית. ולא נראה למ"א כמו שכתב אחר זה דהא תענית וברכה
בהדי הדדי תניא בברייתא כנ"ל. ואין אפשר לומר שיהיו חלוקים תענית
וברכה. וסיים שם הרי"ף בשם ירושלמי דנדרים. נדר להתענות (יום א')